

ความเป็นมาของทิโตปเทศ

ความแพร่หลายของทิโตปเทศ

ต้นฉบับทิโตปเทศที่แท้จริงนั้นแต่งขึ้นเมื่อปีค.ศ. ใดยังไม่เป็นที่ทราบกันแน่นอน นักปราชญ์ทางวรรณคดีสันสกฤตสันนิษฐานว่าทิโตปเทศควรจะมีความนานไม่ต่ำกว่า ๕๐๐ ปี ล่วงมาแล้ว เอ็ม. วินเทอร์นิทซ์ (M. Winternitz) กล่าวว่า "ผู้แต่งทิโตปเทศคือ นารายณะ กริผู้มีชีวิตอยู่ในรัชสมัยของกษัตริย์ธวาลจันทร์ (Dhavalacandra) ได้แต่งทิโตปเทศขึ้นในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๔ ถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔ ในราวค.ศ. ๘๐๐ ถึงค.ศ. ๑๓๓๓"^๑ นอกจากนี้ ชาร์ลส์ รอคเวล แลนแมน (Charles Rockwell Lanman) ก็ได้กล่าวถึงความแพร่หลายของทิโตปเทศไว้อย่างสั้น ๆ ว่า "ทิโตปเทศเป็นวรรณคดีสันสกฤตเล่มแรกที่พิมพ์เป็นตัวอักษรนาครีซึ่งคาเรย์ (Carey) เป็นผู้รวบรวมในเบงกอล และจัดพิมพ์ที่เซรัมพอร์ (Serampore) ในปีค.ศ. ๑๘๐๓"^๒

วินเทอร์นิทซ์กล่าวถึงความแพร่หลายของทิโตปเทศไว้มากพอสมควรดังข้อความต่อไปนี้

. . . ความแพร่หลายของทิโตปเทศในอินเดีย เองนั้นมีหลักฐานปรากฏอยู่ว่ามีผู้แปลทิโตปเทศเป็นภาษาอินเดียสมัยใหม่หลายภาษาด้วยกันคือ เบงกาลี (Bengali) พราหฺ ภาษา (Brāj Bhākhā) กุชราตี (Gujarātī) ฮินดูสตาณี (Hindūsthānī) มราฐี (Marāthī) และเนวารี (Newārī) นอกจากจะเป็นวรรณคดีที่แพร่หลายในประเทศอินเดียแล้ว ทิโตปเทศยังเป็นที่รู้จักกันในหมู่ประเทศแถบทวีปยุโรปด้วย ชาร์ลส์ วิลกินส์ (Charles Wilkins) แปลทิโตปเทศเป็นภาษาอังกฤษเป็นครั้งแรก ที่พิมพ์ที่กรุงลอนดอนในปีค.ศ. ๑๗๘๗ ต่อมาแอล. ลังก์ (L. Langles) ก็แปลเป็นภาษาฝรั่งเศส ที่พิมพ์ที่กรุงปารีสเมื่อปีค.ศ. ๑๗๙๐ นอกจากนี้ก็ยังมีผู้แปลเป็นภาษาเยอรมันหลายคนด้วยกันคือ แมกซ์ มิลเลอร์ (Max Müller)

^๑M. Winternitz, A History of Indian Literature, 2d ed. Vol. III. Part I. translated by Subhadra Jha (Delhi: Motilal Banarsidass, 1977), p. 359.

^๒Charles Rockwell Lanman, A Sanskrit Reader (Massachusetts: Harvard University Press, 1884), p. 310.

แปลไว้เมื่อค.ศ.๑๘๔๔ ตีพิมพ์ที่เมืองไลป์ซิก (Leipzig) เซอนเบิร์ก (Schoenberg)
แปลเมื่อค.ศ.๑๘๘๔ ตีพิมพ์ที่เมืองเวียน (Wien) แอล.ฟริทซ์ (L.Fritze)
แปลไว้เมื่อค.ศ.๑๘๘๘ ตีพิมพ์ที่เมืองไลป์ซิกและเจ.แฮร์เทล (J.Hertel)
แปลไว้เมื่อค.ศ.๑๘๙๕ จากฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษของวิลกินส์ มีผู้นำไปแปล
ต่อคือ แฮร์เดอร์ (Herder) ได้นำสุภาษิตหลายบทมาแปลไว้ในหนังสือของเขา
ชื่อว่า *Gedankens einiger Brahmanen* และอีกผู้หนึ่งคือ รุกแกร์ท (Ruckert)
ก็นำเรื่องสุนัขจิ้งจอกโลกซึ่งเป็นนิทานอุทาหรณ์เรื่องที่ ๖ ในนิทานหลักตอนที่ ๑
ของชิโตปเทศไปแต่งไว้ใน *Brahmanischen Erzählungen...*^๑

ที่มาของชิโตปเทศ

โคลกบทที่ ๔ ในนิทานนำเรื่องของชิโตปเทศมีเนื้อความกล่าวถึงที่มาของ
ชิโตปเทศว่า "เรื่องการได้มิตร การสูญเสียมิตร สงครามและความสงบเขียนขึ้น
(โดยนำข้อความบางตอนมา) จากคัมภีร์ปัญจตันตระและหนังสือเล่มอื่น"^๒ ข้อความนี้
เป็นหลักฐานยืนยันว่าเนื้อเรื่องของนิทานหลักในชิโตปเทศซึ่งแบ่งออกเป็นสี่ตอนคือ
การได้มิตร การสูญเสียมิตร สงครามและความสงบนั้นแต่งขึ้นโดยอาศัยเค้าโครงและ
เรื่องราวบางเรื่องจากปัญจตันตระและหนังสืออื่น^๓ ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงปัญจตันตระ
ซึ่งเป็นที่มาอันสำคัญของชิโตปเทศเป็นอันดับแรก

ก. ปัญจตันตระ

แฟรงคลิน เอคเจอร์ตัน (Franklin Edgerton) ได้เขียนไว้ในบท
นำเรื่องปัญจตันตระว่า

. . . ปัญจตันตระเป็นวรรณคดีที่สำคัญของอินเดีย แพร่หลายไปในที่ต่าง ๆ เกือบ
ทั่วโลก ปรากฏอยู่ในสำนวนต่าง ๆ มากกว่า ๒๐๐ สำนวน มีผู้แปลเป็นภาษาอื่น ๆ
มากกว่า ๕๐ ภาษา และประมาณสามในสี่ของภาษาเหล่านั้นล้วนเป็นฉบับภาษาอินเดีย
ทั้งสิ้น ปัญจตันตระเริ่มแพร่หลายสู่ดินแดนต่าง ๆ ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๖ กล่าวคือ
ในปีค.ศ.๕๗๐ แพทย์ประจำราชสำนักของกษัตริย์ฆุสรอ อนูชรวัน (Chosrau
Anosharvan) แห่งเปอร์เซียชื่อว่า บุรซูเยห์ (Burzuyeh) เป็นผู้ริเริ่มโดย

^๑Winternitz, A History of Indian Literature, Vol.III.
Part I, p.361.

^๒Hit. นิทานนำเรื่อง โคลกที่ ๔

mitralābhah suhrdbhedo vighrahah samdhireva ca /
pancatantrāttathānyasmādgranthādākṛṣya likhyate //

^๓grantha เป็นสมุหนามในที่นี้หมายถึงหนังสือหลายเล่ม

ได้แปลปัญจตันตระเป็นภาษาปะห์ลวีซึ่งนับ เป็นการแปลถ่ายทอดเป็นภาษาอื่นเป็น ครั้งแรก ต่อมาเมื่อค.ศ.๗๕๐ อับดุลเลาะห์ อิบน์ ฮัล มกอฟพะ (Abdallah ibn-al-Moqaffa) ก็แปลฉบับภาษาปะห์ลวีเป็นภาษาอาหรับและให้ชื่อว่า กะลีละห์และคิมนะห์ (Kalilah and Dimnah) ซึ่งเพี้ยนมาจากคำว่า กรกฏะ และทมนกะ สุนัขจิ้งจอกสองตัวซึ่งเป็นตัวละครเอกในปัญจตันตระตอนที่ ๑ ตันฉบับภาษาอาหรับนี้เองเป็นต้นกำเนิดของปัญจตันตระฉบับภาษาอื่น ๆ อีกมากมาย กล่าวคือในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๑ ไชมอน เซธ (Symeon Seth) แปลเป็นภาษา กรีกแล้วให้ชื่อเรื่องว่า Stephanites kai Ichneutes ซึ่งภายหลังก็มีผู้แปล ต่อเป็นภาษาโอลด์สลาฟในราวคริสต์ศตวรรษที่ ๑๒ จากฉบับภาษากรีกก็มีผู้แปล เป็นภาษาละติน อิตาลีและเยอรมันอีกด้วย ส่วนฉบับภาษาอังกฤษนั้น เซอร์ โทมัส นอร์ธ (Sir Thomas North) แปลเป็นครั้งแรกเมื่อค.ศ. ๑๕๗๐ โดยแปลจาก ตันฉบับภาษาอิตาลีและให้ชื่อเรื่องว่า The Morall Philosophie of Doni...^๑

ที่โตปเทศมีความสัมพันธ์กับปัญจตันตระทั้งในด้านเนื้อ เรื่องและวิธีการแต่ง ปรากฏว่ามีโคลงหลายบทในหิโตปเทศที่คัดลอกมาจากปัญจตันตระ นอกจากนี้มีทานอุทาหรณ์ ในหิโตปเทศจำนวน ๓๘ เรื่องก็นำมาจากปัญจตันตระถึง ๒๐ เรื่องด้วยกัน^๒

ข. หนังสืออื่น ๆ

นอกจากปัญจตันตระแล้วหิโตปเทศยังมีความสัมพันธ์กับหนังสือ เรื่องอื่นที่ เกี่ยวกับกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีและนิติศาสตร์ เช่นกามันทกียนิติสาระ มานวธรรมศาสตร์ มหาภารตะ รามายณะ จาณิกยนิติศาสตร์และชาตภัฏฐกถา ดังนี้

๑. กามันทกียนิติสาระ

กรินารายณะผู้แต่งหิโตปเทศได้คัดลอกโคลงหลายบทจากกามันทกียนิติสาระ^๓ ส่วนมากเป็นเรื่องเกี่ยวกับกษัตริย์ผู้ปกครอง มิตร เจ้านายและบ่าวผู้รับใช้ องค์ประกอบ ของราชาอาณาจักร ลักษณะของทูต ข้าศึกศัตรู หนทางไปสู่ความสุขของมนุษย์และนโยบาย สันติภาพ เป็นต้น^๔

^๑Franklin Edgerton; The Pañcatantra (London: George Allen and Unwin, 1965), pp.10-13.

^๒ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข, หน้า ๕๘

^๓กามันทกียนิติสาระเป็นตำราการปกครองในสมัยโบราณ ดูรายละเอียดใน Winternitz, A History of Indian Literature, Vol.III.Part I.pp.354-360

^๔ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข, หน้า ๕๐

๒. มานวธรรมศาสตร์

มีโคลกหลายบทในศิโตปเทศที่คัดลอกมาจากมานวธรรมศาสตร์^๑ เช่น เรื่อง คำสอนทั่วไป คำสอนเกี่ยวกับสตรี กษัตริย์ ยุทธวิธี ทูตและทรัพย์สินสมบัติ เป็นต้น^๒

๓. มหาภารตะ

โคลกหลายบทในศิโตปเทศก็พบปรากฏอยู่ในมหาภารตะ^๓ เช่น เรื่องการประพฤติปฏิบัติตนของคนดี ความรับผิดชอบต่อตนเอง การพลัดพรากและทรัพย์สินสมบัติ เป็นต้น^๔

๔. รามายณะ

ในศิโตปเทศมีการกล่าวถึงความวิบัติของคนมีปัญญาโดยอ้างพระราม เป็น ตัวอย่าง นอกจากนี้ก็มีการกล่าวถึงทศกัณฐ์ในแง่ที่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น เป็นต้น^๕

^๑มานวธรรมศาสตร์เป็นตำรากฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีและข้อประพฤติปฏิบัติของคนในวาระทั้งสี่ ดูรายละเอียดใน P.V.Kane, History of Dharmaśāstra, 2d ed. (Poona: Bhandarkar Oriental Research Institute, 1973), I:306-349.

^๒ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข, หน้า ๔๓

^๓มหาภารตะเป็นเรื่องเล่าว่าด้วยการทำสงครามระหว่างพี่น้องตระกูลเกาฬและปาณฑพ ดูรายละเอียดใน M.Winternitz, A History of Indian Literature, 2d ed. Vol. I. translated by S.Ketkar (New Delhi: Oriental Books Reprint, 1972), I:316-475.

^๔ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข, หน้า ๔๔

^๕รายละเอียดของหนังสือเรื่องนี้ให้ดูใน Winternitz, A History of Indian Literature, Vol.I. pp.475-517.

^๖ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข, หน้า ๔๖

๕. จําถักยณนิตศาสตร

โศลกหลายบทในทศโตปเทศมีปรากฏอยู่ในจําถักยณนิตศาสตร^๑ เช่น เรื่อง
ทรพยสมบัตติ การยิตเหนียวจิตใจคน ความสุขของมนุษย์ บุตรที่มีคุณความดี ความสำคัญ
ของวิชาความรู้ การเลือกคบมิตร ลักษณะของทुरुชน การต้อนรับแขกผู้มาเยือนและ
การทำท่าเลที่ตั้งถิ่นฐาน เป็นต้น^๒

๖. ชาตักฤทธกา

นิทานอุทาหรณ์เรื่องที่ ๒ เรื่องลาในหนังสือ ปรากฏในตอนที ๓ ของทศโตปเทศ
มีเนื้อเรื่องใกล้เคียงกับชาตักฤทธกา เรื่อง สหจัมมะ^๓ซึ่งปรากฏอยู่ในทุกนิบาตชาตัก อสทิสวรรค
เรื่องที ๔ เพียงแต่มีเนื้อเรื่องปลักย่อยแตกต่างกันเล็กน้อยในเรื่องอาชีพของเจ้าของลา
และหนังสือทีใช้คลุมตัวลา ในชาตัก เจ้าของลาเป็นพ่อค้าใช้หนังสือคลุมตัวลา ส่วน
ในทศโตปเทศนั้น เจ้าของลาเป็นคนชักผ้าและใช้หนังสือคลุมตัวลา

ลักษณะภาษาและลีลาการแต่ง

ทศโตปเทศเป็นวรรณกรรมประเภทนิทานคำสอนแต่งเป็นร้อยแก้ว มีตัวละคร
เป็นสัตว์แสดงพฤติกรรมของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้การดำเนินเนื้อเรื่องจึงเป็นการเล่าเรื่อง
เพื่อให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลินโดยแทรกคติธรรมคำสอนไว้ทุกเรื่อง ลักษณะภาษา
ในทศโตปเทศจึงเรียบง่ายไม่สลับซับซ้อนแต่บางครั้งก็ซ้ำซาก ถึงกระนั้นก็ยังแฝงความ
ไพเราะทางภาษาไว้โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นร้อยกรองดังตัวอย่างต่อไปนี้

^๑ รายละเอียดของหนังสือเล่มนี้ให้ดูใน Winternitz, A History of
Indian Literature, Vol. III. Part I, pp.169-170.

^๒ ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข, หน้า ๔๗

^๓ รายละเอียดของเรื่องนี้ให้ดูใน ชาตักฤทธกา. ตติโย ภาค, ทุกนิบาตวณณนา
(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ฟ้าฉศกผล, ๒๔๖๕), หน้า ๑๔๔.

ก. เรียบง่าย

อสติ มคธเทเส จมฺปกวตี นามารณฺยาณี .

ตสฺยา จิราณมฺหตา เสนฺเทณ มฤคกาเกา นิวสตะ^๑

ข. ข้าซาก

น สหฺยมนารุหฺย นโร ภทฺราณิ ปศฺยติ

สหฺย ปุนรารุหฺย ยถิ ชิวติ ปศฺยติ^๒

บทนำเรื่องในศิโตปเทศขึ้นต้นด้วยคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทฉันท์ที่เรียกว่า
อนุชฎฉันท์หรือโคลก เป็นบทนมัสการพระอิศวรผู้เป็นใหญ่เพื่อขอความสำเร็จในการ
ประพันธ์จากพระองค์ โคลกที่ ๑ ดังที่กล่าวมานี้มีข้อความอยู่ว่า

ลิตฺธิธะ สาธเย สตามสฺตุ ปราสาทาตตสฺย จูรฺชฺเฐ

ชาทฺนวิเพนเลเชว ยนฺมฺรุณฺนิ ศคฺคินะ กลา^๓

หลังจากโคลกนำเรื่องก็เป็นการนำเข้าสู่นิทานหลัก ๔ เรื่อง แต่ละเรื่องมี
นิทานอุทาหรณ์เป็นนิทานซ้อนอยู่มากมาย^๔ การเริ่มต้นนิทานแต่ละเรื่องในศิโตปเทศนั้น
เป็นการบรรยายด้วยคำประพันธ์ประเภทร้อยแก้วธรรมดา เช่นการเริ่มต้นนิทานเรื่อง
แรกในหน้าที่ ๒ ต่อจากโคลกที่ ๔ ดังต่อไปนี้

อสติ ภาคีรฺถิตีเร ปาฏฺลิตฺตฺรนามเฮยํ นคฺรฺม/ ตตฺร สรวฺวสฺวามิคุโผเปตะ

สุทฺรศโน นาม นรปติราสีท/ ส ภูปติเรกฺทา เกนาปี ปฺรฺยมาณํ โสฺลกทฺวยํ ศฺศฺรราว^๕

^๑Hit. p.12

^๒Hit. 1.7, p.6

^๓ขอให้ความปรารถนาจงบรรลุผลด้วยความนิยมนิยมชอบของพระอิศวร

ผู้มีรัศมีของพระจันทร์อยู่บนพระเศียร ประคองประกายฟองสมุทรในแม่พระคงคา

^๔ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก, หน้า

^๕ยังมีพระเจ้าแผ่นดินผู้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมพระองค์หนึ่งพระนามว่า

สุทรรคน์ ครองเมืองปาฏลิตฺตฺรซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำภาคีรฺถี วันหนึ่งพระองค์ทรงสดับ

ใครบางคนกล่าวโคลกขึ้นมา ๒ บท .

จะเห็นได้ว่าการเกริ่นนิทานแต่ละเรื่องในคิโตปเทศนั้น ผู้แต่งใช้คำประพันธ์ประเภทร้อยแก้วธรรมดาเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายและเป็นการชักจูงให้เข้าสู่เนื้อเรื่องโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ก็เพราะเนื้อเรื่องตอนนั้น ๆ เป็นการอารัมภบทชักชวนให้ติดตามเนื้อเรื่องตามรูปแบบของนิทานมุขปาฐะทั่วไป แต่เนื้อเรื่องส่วนที่มีความวิจิตรทั้งทางด้านภาษาและความหมายนั้นมียูในคติธรรมคำสอนในรูปของคำประพันธ์ร้อยกรองทั้งสิ้น

บทนำเรื่องของคิโตปเทศมีคำประพันธ์ร้อยกรองอยู่ ๔๗ บท ในนิทานหลักตอนแรกมีอยู่ ๒๑๓ บท นิทานหลักตอนที่ ๒ มี ๑๘๒ บท นิทานหลักตอนที่ ๓ มี ๑๔๐ บท และนิทานหลักเรื่องสุดท้ายมี ๑๔๑ บท รวมทั้งสิ้น ๗๓๓ บทด้วยกัน ในบรรดาคำประพันธ์ร้อยกรองเหล่านี้มีฉันทันไพเราะที่ควรกล่าวถึงอยู่หลายชนิด เช่นอินทริเชียร มาลีนิวสันตคิลก ศิขริณี สัทธราและอารยา เป็นต้น^๑

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ดูรายละเอียดใน Vaman Shivram Apte, Appendix I, "Sanskrit Prosody", The Practical Sanskrit English Dictionary, 3d ed. (Delhi: Motilal Banarsidass, 1965), pp.1035-1042. และใน M.R.Kale, Appendix I, "Prosody", A Higher Sanskrit Grammar (Delhi: Motilal Banarsidass, 1977), pp.1-27.